

Ressenyes

Pere Ibarra: portada de *Páginas de oro* (1892). AHME

José ANDREU IBARRA (dir.), *La Festa o Misteri d'Elx*, Patronat del Misteri d'Elx - RadioTelevisió Valenciana - Caja Mediterráneo, s.l., 2007. [DVD]

A pesar de l'interés que, des del desenvolupament dels mitjans audiovisuals, ha despertat la possibilitat de comptar amb una gravació de la *Festa o Misteri d'Elx*, no ha estat fins el 2007 quan aquest desig s'ha fet realitat. Enregistraments *amateurs* que pretenien omplir aquest buit han existit i, fins i tot, alguns s'han comercialitzat, però la qualitat de la imatge i el so era massa dolenta. Aquest retard no es tractava d'una desídia de les institucions implicades en l'organització de la *Festa*. Si ja és complicat enregistrar o retransmetre qualsevol representació actual (de teatre, d'òpera, etc.), perquè la perspectiva del públic no pot ser mai assumida per les càmeres de televisió, més encara ho és d'una obra que es remunta a finals del segle XV, amb uns criteris de posada en escena diferents als d'avui en dia. El retard, doncs,

responia a aquesta dificultat de posar en imatge una obra que per si mateixa presenta multitud de perspectives diferents i complementàries per a l'espectador: no és el mateix estar assegut en la nau, que en un balcó, que en el creuer. En aquest sentit, la gravació, realitzada per Radiotelevisió Valenciana l'agost de 2005, va suposar un fort trasbals per a una joia massa delicada: dues grues dins de l'església, cables per tot arreu, micròfons en qualsevol lloc, fins i tot, en els aparells aeris, etc.

El resultat ha estat un doble DVD, acompanyat amb una extensa introducció de 79 pàgines i amb un format semblant a un llibre. La introducció reproduïx els textos que apareixen a la guia de la representació editada per primera vegada el 1989: «La Festa d'Elx», per Alfons Llorenç; «Historia de la Festa d'Elx», per Rafael Navarro; «Guía de la representació» i «Guía de la festividad» per Joan Castaño. A aquests textos s'hi afegeixen dos més, escrits per dues persones dels àmbits de la literatura i la música estretament vinculades amb la *Festa*: Jordi Savall («Homenaje al Misteri d'Elx») i Vicente Molina Foix («Teatro y milagro»). A açò s'ha d'afegir una encertada «Bibliografia bàsica» final, que pot ser molt útil per a un públic forà interessat en la representació. Deixant a banda la descripció acurada de la representació i de les festes d'agost de J. Castaño, la resta de texts es basen en impressions i reflexions que ajuden a entendre el món de la *Festa* des de perspectives diferents, encara que sense aprofundir en res. L'excepció de tot plegat és el text de R. Navarro: un text les mancances i les imprecisions del qual aconsellaven no tornar a reproduir-lo.

Abans d'entrar a parlar dels DVD, m'agradaria fer cinc cèntims de la llengua de la introducció. Al meu parer s'hauria d'haver evitat l'ús només d'una llengua, el castellà, fet condicionat, sembla ser, per la necessitat de complir amb la data de presentació. Si, d'una banda, l'interés per la promoció de l'enregistrament, obliga a utilitzar una llengua

amb més parlants; d'altra, la coherència amb la llengua pròpia de la representació i d'Elx aconsella fer servir també el valencià. A més a més, pel mateix desig de difusió que ha decantat l'ús del castellà, haguera estat interessant fer una traducció almenys a l'anglès i al francès. I per açò no era necessari fer quatre tiratges diferents, la indústria de la música «clàssica» està acostumada a fer servir entre tres i quatre llengües en els enregistraments. Sense anar més lluny, el CD amb la versió de la Vespra de Jordi Savall (Alia Vox, 2004) conté un quadernet amb dos texts introductoris i el text de la representació en francès, anglès, castellà, català, alemany i italià.

El primer DVD conté les dues jornades de la representació (14 i 15 d'agost), separades per unes poques imatges de la processó del matí del dia de l'Assumpció. La realització, a càrrec de José Andreu Ibarra, és impecable, a excepció d'alguns detalls, resultat, en uns casos, de la dificultat de posar en imatge una representació medieval i, en altres, per una visió massa televisiva (no debades, aquest enregistrament es va fer aprofitant una retransmissió en directe de la *Festa* per Punt 2). En aquest sentit, no apareixen recollits certs moviments escènics que possiblement no aporten res a qui desconeix la representació però que són fonamentals, com és l'entrada a Santa Maria dels tres apòstols que fan el Ternari o el desenvolupament complet de la *Judiada*. En aquests dos exemples jugava en contra la simultaneïtat escènica, tan cara a la dramaturgia de l'edat mitjana. Un altre detall és l'abús dels primers plànols, possiblement molt bells, però que fan que l'espectador perda la visibilitat del conjunt, tan important en el teatre. A pesar d'aquests elements que juguen en contra, la gravació compta amb una imatge i un so excel·lents.

En el segon DVD trobem el documental *El Misteri d'Elx. Les veus d'un poble*, també dirigit per José Andreu Ibarra, amb guió d'Antonio Velázquez. Sense una veu de

narrador, el documental es construeix a partir del testimoni d'un bon grapat de persones: escolans, cantors, membres del Patronat i altres persones vinculades amb la representació, com Bigas Luna, Jordi Savall o Vicente Molina Foix. Que el pes de la narració recaiga en un *collage* d'intervencions, és un risc que se salva de manera excel·lent. En definitiva, els autors pretenen donar la veu a la gent que fa possible la *Festa*, coherents amb el títol del documental. Es poden establir tres plànols diferents: el més extens i destacat, el descriptiu, que explica què és la *Festa*; l' emotiu, que dóna cabuda als sentiments de la gent que hi participa; i l'erudit, molt reduït, amb dades que s'aporten de tant en tant sobre diversos aspectes més especialitzats de la representació. Tot plegat, és bastant superficial, però suficient per a donar a entendre el món de la *Festa*. Si haguera de destacar algun moment del documental, sens dubte em quede amb el començament, en què es fa un resum de l'argument a partir de talls de veu de les diferents persones que hi participen, al meu parer, un recurs que dóna idea del caràcter col·lectiu de la representació. Una última reflexió: veient el documental, un s'adona de la quantitat de material gravat que hi hagut al darrere i que crec que es podia haver aprofitat més, encara que això suposara mostrar coses que en principi no ens agrada mostrar (com, per exemple, què passa darrere del cel o sota el cadafal).

Comptat i debatut, malgrat les mancances que hi podem trobar, estem al davant d'un enregistrament cuidat i digne que, com he dit al començament, ompli un buit que fins ara estava desert pel que fa a productes de qualitat. Les incomoditats que vam haver de passar els espectadors mentre es realitzava aquest enregistrament almenys no han estat debades i podem gaudir d'una gravació que ens transporta al centre mateix de les *festes d'agost*.

Hèctor CÀMARA

Vicent BELTRAN I CALVO, *El parlar de les Valls del Vinalopó i del Carxe, Centre d'Estudis Locals del Vinalopó, col. «Punt d'encontre», Petrer, 2008, 152 p.*

Vicent Beltran, professor de filologia catalana de la Universitat d'Alacant i reconegut dialectòleg, analitza en aquesta obra el parlar de les Valls del Vinalopó i del Carxe. Alguns dels seus estudis previs ja s'havien centrat en parlars diferenciats o fronterers (com ara el de Torís o el de Guardamar), i en aquesta ocasió analitza el parlar de vint-i-sis assentaments humans de les Valls del Vinalopó. L'objectiu de l'obra és, llavors, el d'oferir una aproximació a l'estudi dialectològic des del triple vessant tradicional de la disciplina: fonètic, morfològic, i lèxic.

L'obra s'estructura en sis apartats. En el primer, Beltran ha inclòs com a marc introductori una caracterització del valencià meridional i dels trets principals del valencià del sud de la demarcació històrica de la línia Biar-Busot. Després, per introduir l'anàlisi del parlar de les Valls del Vinalopó, sintetitza els fets històrics més rellevants que expliquen la situació

sociolingüística i dialectològica de l'àrea (com ara l'expulsió dels moriscos, el repoblament castellà d'algunes poblacions, els moviments migratoris al si de la comarca, etc.) i, tot seguit, estableix les poblacions estudiades.

La segona part de l'estudi, la més extensa, presenta la caracterització dialectològica detallada del parlar. En primer lloc se centra en els fenòmens fonètics distintius, els explica, n'aporta exemples concrets i distingeix la realització de variacions depenent de la localitat; a més, indica en quina franja generacional es presenten determinades realitzacions, de manera que queden palesos els canvis més recents que s'observen en el parlar. El segon apartat s'ocupa de l'anàlisi de la variació morfològica. Tot i que molts dels trets coincideixen amb les formes generals del valencià meridional, observa algunes oscil·lacions i les concreta segons les àrees. El tercer apartat és el dedicat a l'estudi del lèxic característic. De cada mot que arreplega aporta la definició i la localització, les variacions que presenta i els geosinònims. Els mots seleccionats han estat classificats semànticament segons la divisió que proposa l'*Atlas lingüístic del domini català*, i així distingeix els següents grups: mots relatius al camp semàntic del cos humà i accions relacionades; propis de l'àmbit del vestit; relatius a l'àmbit domèstic; a l'àmbit de la família i del cicle de la vida; vocabulari del camp semàntic de les creences, tradicions, jocs, infants, etc.; relatiu al temps cronològic i a la meteorologia; a la topografia i a la hidografia; lèxic pertanyent a l'àmbit del camp i els cultius; mots de l'àmbit vegetal; denominacions d'insectes; d'ocells i d'altres animals; i vocabulari relatiu als oficis.

A la tercera part de l'estudi Beltran exposa les conclusions que es desprenen de l'anàlisi. Si bé d'una banda queda palés que el parlar de les Valls del Vinalopó comparteix molts dels trets del valencià meridional, presenta també alguns trets distintius que l'enriqueixen i el diferencien, i que s'expliquen per les fites històriques i per la

seua situació geogràfica de parlar fronterer. Les conclusions, a més a més, inclouen una taula amb tots els trets fonètics, morfològics i lèxics exclusius i distintius amb exemples característics i les localitzacions del fenomen.

El quart apartat de l'obra inclou un glossari amb tot el lèxic característic analitzat, ordenat alfabèticament i amb la referència adient que remet a l'apartat on ha estat analitzat. A continuació, en el cinqué apartat, Beltran hi arreplega una bibliografia completa i detallada sobre obres relatives a l'estudi dels trets lingüístics dels parlars de l'àrea, material fonamental per als lectors interessats en la qüestió i que vulguen aprofundir-hi.

En darrer lloc el sisé apartat constitueix un microatles lingüístic de la zona, format per noranta-sis mapes on es localitzen els fenòmens estudiats més significatius i particulars, de manera que es pot veure fàcilment la presència i l'extensió de cadascuna de les realitzacions lingüístiques considerades.

L'obra de Beltran suposa una aportació valuosa a l'estudi dialectològic de les varietats valencianes més meridionals; l'aproximació esbossada és rigorosa i acurada, i estableix els fonaments descriptius principals perquè futurs investigadors puguen aprofundir en l'estudi d'algun parlar de manera més concreta. Al llarg de tota l'obra s'ha de destacar l'estil planer i entenedor emprat, que possibilita que l'obra no siga lectura destinada exclusivament a especialistes, sinó a tot parlant de la llengua interessat per conèixer-ne les particularitats, bé es tracte del seu parlar propi, bé perquè es tracte d'un parlar veí. L'anàlisi de Beltran no sols mostra la riquesa de solucions presents en la zona, sinó també les explicacions històriques que justifiquen i legitimen la riquesa de les solucions existents. Conèixer és estimar, i qui s'estima la llengua no pot deixar de conèixer-ne la riquesa de les seues varietats, i gràcies a obres com la de Beltran es fa possible custodiar el tresor dialectològic llegat al llarg del temps.

Carme ARRONIS

David GOMIS (dir.), *Pura alegria*, producció de Josep Maria Asencio i Media Cero, música de José Antonio Serrano, 2007, 85 min. [DVD]

Quan estic preparant aquest text a l'abril de 2008, es presenta una nova versió d'aquesta obra audiovisual sobre un projecte que es basa, molt senzillament, en la seducció de la paraula i que, al contrari del que es podia considerar, no li cal tenir el suport físic dels fulls enquadernats en un llibre. De fet, els autors demostren que una imatge (la imatge d'un jove llegint) val més que mil paraules (incloses les del llibre que llig el jove). Aquesta vegada els seus autors han retallat alguns minuts i la pèrdua es pot considerar un avantatge. Aquesta voluntat de perfecció ens indica el grau en què els seus autors estimen l'obra, dedicant-li encara temps després d'acabar el rodatge i el muntatge, però sobretot ens permet endevinar que a la pel·lícula li resta encara una llarga trajectòria. Aquest és el seu caràcter pedagògic.

A banda del seu servei social, sorprenentment en aquests temps els autors han fet un producte que funciona com a pel·lícula i que es consumeix, a més a més, com a pel·lícula. Tots

els participants van comprendre des del principi les lleis del cinema i les particularitats de rodar la vida, de fer un documental, de saber on es posarà l'ull de la càmera. Al cinema, per gran o petita que siga la pel·lícula, tots els riscos tenen darrere un productor que confia plenament en la història, i aquí no podia ser d'una altra manera. Josep Maria Asencio, professor de valencià, va trobar un dia enfront la seua taula de coordinador de la biblioteca de l'IES l'Assumpció d'Elx, el projecte pel qual mereixia arriscar els «quartos». Des del curs 2000-2001 aquest professor s'havia proposat fomentar la lectura al seu centre docent tot donant-li a la biblioteca l'empenta que calia. Asencio va ser testimoni de com es produïren canvis en els hàbits d'esbargiment de molts alumnes i se li va ocórrer que això era important donar-ho a conèixer a altres coordinadors de biblioteques i, fins i tot, a una societat que no aposta per la lectura com a font d'entreteniment i coneixement entre els xiquets.

En fi. Ja tenim enfocat un dels autors. Els altres no trigaran. Quan no és la història la que toca a la porta del despatx del productor, tots sabem que cal anar a buscar un director o trobar-lo a la pròpia casa. Així, ho va fer Asencio, que en aquest cas ho va tindre fàcil perquè feia temps que donava compte de les meravelles que ocorrien entre les parets de la biblioteca a dos antics alumnes de l'institut, els quals estaven relacionats amb la imatge a través, fonamentalment, de l'associació il·licitana *Mala Barraca*. Eren Helena Roman i David Gomis que, sense parar-se a pensar si eren víctimes d'un símptoma de bogeria d'aquell antic professor, donaren suport a la idea de filmar l'evolució d'un grup d'adolescents en aquell projecte que pretenia impulsar la lectura entre els alumnes durant un curs. ¿Hi havia una bona història darrere de les anades i tornades dels alumnes-lectors a la biblioteca? Sembla que sí, perquè David Gomis no va perdre el temps en començar a gravar aprofitant l'inici del curs. Tot i faltar la part més important de la pel·lícula, que no són els mitjans, sinó els diners per fer-los servir. El productor i el director que, aparentment no

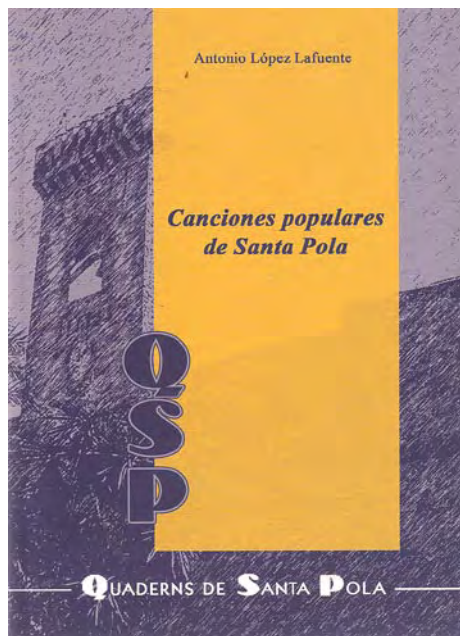
són els típics productor i director de documental, uns bojos a plena llum del dia, van ser capaços de convèncer algunes institucions perquè col·laboraren, l'Ajuntament d'Elx i la CAM, i feren el projecte una possibilitat.

Lluny formalment dels documentals d'aquells pioners als inicis del cinema que creien en l'aprenentatge visual, com Dziga Vertov, que defensava «el cinema-ull», que les pel·lícules agafaren la vida de sobte, sense actors ni dramaturgia, l'espectador que s'enfronte a aquesta pel·lícula no trobarà només els resultats satisfactoris d'una experiència pedagògica, sinó també la mostra d'un enriquiment vital. No ho sabem al principi de la pel·lícula, és clar, però això transmeten als espectadors els autors que, a més dels caps dirigents i productors, són els que a una pel·lícula convencional reconixeríem com els actors. Aquí són molts, els 28 alumnes de 1r d'ESO i dos professors, un el que li va transmetre, com sabrem al final, una vocació a l'altre, el més jove, el que aguaita els alumnes a la biblioteca, el que sense adonar-se'n, des del primer moment, transmet la força d'un mestre, amb evidents signes de cabuderia, per portar un cert model educatiu endavant. I del qual una bona... i un bon resultat és aquesta pel·lícula.

La trobada entre els dos professors posa en evidència que allò que hem vist a la biblioteca, al pati de l'institut, a les cases dels alumnes, està a prop de ser una representació, la pel·lícula d'una situació que devíem trobar normal als nostres centres educatius i que no ho és de cap manera. Els espectadors tenim sort de no haver-nos trobat davant d'una denúncia sinó de la celebració de l'excepció. Sense proposar-s'ho, els alumnes-lectors-autors aconseguixen convèncer-nos que no són uns sonats el productor i el director, als quals acompanya un compositor (José A. Serrano) que també és professor de música a un altre institut de la ciutat, que les institucions que els van fer suport no es van equivocar, que si existeixen uns bojos aquests són els que mai no obririen un llibre, ni que fóra de cavalleries.

José F. CÁMARA

Antonio LÓPEZ LAFUENTE, *Canciones populares de Santa Pola*, Ajuntament de Santa Pola, col. «Quaderns de Santa Pola», núm. 3, 2007, 171 p.

Per fi tenim a les nostres mans el tan esperat llibre d'Antonio López Lafuente. Segurament, en comptadíssimes ocasions els lectors santapolers hem esperat durant tant de temps i d'una forma tan interessada la publicació d'un llibre. Però com he dit, ja és al nostre abast. El projecte d'aquest llibre es presentà l'any 1999 a la III Convocatòria dels Premis d'Estudis Locals «Cap de l'Aljub», organitzada per la regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Santa Pola, on va resultar guardonat en la categoria de *Recuperació de temes d'especial interès local*. I ha aparegut publicat amb el núm. 3 en la col·lecció «Quaderns de Santa Pola», del departament de publicacions d'aquest ajuntament, amb la col·laboració de la Diputació d'Alacant.

El llibre està prologat per Rafael Pla Grau, qui ha volgut mantenir en el pròleg

les mateixes característiques de compendi d'informants de tota l'obra, i, així, ha aportat un recull d'opinions o comentaris sobre el llibre, formulats per un grup de persones relacionades amb la seua elaboració.

Canciones populares de Santa Pola és una interessant recopilació del cançoner santapoler, transmés fins al nostres dies, quasi exclusivament de forma oral. En aquesta obra observem com l'autor hi ha abocat tota la seua passió per la música tradicional, a més a més de la seua cordialitat com a persona. Així, en són bona mostra la quantitat d'informants entrevistats dels quals, afortunadament, ha pogut recuperar la memòria musical local que, d'altra manera, hauria caigut en l'oblit.

Tot aquest inventari musical popular es podia escoltar encara en la dècada dels anys 70. Són cançons que coneixien la major part dels xiquets i també de gent gran, cançons que molts santapolers sabran encara cantar quan puguen gaudir d'aquest llibre. Eren anys on els mateixos veïns es convertien, en moltes ocasions, en autors de lletres o, fins i tot, de músiques. Cançons que acompanyaven el ritme de la vida d'un poble, com les cançons de Pasqua, del Nadal, o aquelles que marcaven un esdeveniment personal, com la vinguda d'un nou membre de la família, aquelles amb què es cantaven a les xiques o, per què no?, aquelles tan interessants que ens recorden les diferències ideològiques i socials de l'època.

El llibre està estructurat en tres parts: una primera part, introductòria, on s'expliquen les característiques del treball, la metodologia i les diferents fonts d'informació. La segona part, la forma el cos central del llibre on apareixen classificades les cançons. I la tercera està formada per dos annexos, el primer on s'enumeren els informants i les fonts bibliogràfiques, i el segon on apareixen els títols de les cançons per ordre alfabètic.

Les cançons apareixen agrupades en 10

subapartats, que l'autor classifica tenint en compte el públic a qui anaven adreçades, l'època de l'any en què es cantaven o la temàtica de què tractaven. També afegeix un darrer subapartat on inclou una recopilació de peces instrumentals.

En un dels primers capítols, hi trobem una nodrida recopilació de cançons infantils, producte d'un poble on els xiquets jugaven al carrer formant colles d'amics. Xiquets que en ocasions rivalitzaven entre ells cantant cançons de burla com *Tomàs, cabàs...*, o cantant cançons per iniciar un joc com *xapí xapó...*, cançons de rogle *Roda, roda, Sant Miquel...*, de saltar a la corda i tantes altres. També s'utilitza la cançó com un mitjà d'interrelació dels adults amb els més xicotets de la casa per estimular-los en coneixements o entretenir-los des dels primers moments de vida, com les cançons de bressol, o totes aquelles que fomenten la psicomotricitat. Recordem cançons com: *Serra serra, Pon pon, Bé borreguet*, etc.

En l'apartat de cançons estacionals hauríem de destacar aquelles on es fan paleses algunes tradicions tan arrelades com menjar-se la mona els dies de Pasqua. Són cançons que mostren un ambient festiu, una època de l'any que hom espera impacient i així la cançó ho transmet, fins i tot ens permet veure la vestimenta que es portava, el menjar o tots els elements –cabassos, jocs, etc.– amb què s'acompanyava. De tot açò, n'és un bon exemple la cançó *Ja ve la mona...*

En aquest mateix apartat apareixen les cançons de l'estiu, però en aquest cas, la sensació que ens transmeten és que són cançons apreses dels nostres veïns elxans, producte de la convivència, ja que ells eren els qui realment estaven de vacances i plasmaven aqueixa sensació de festa, de venir a la vora de la mar, d'ajuntar-s'hi, etc. Hi trobem unes lletres que mostren unes classes socials benestants i una majoria de treballadors que, malgrat les estretors econòmiques, intenten prendre's la vida amb alegria.

Com no podia ser d'una altra manera, per les característiques geogràfiques de Santa Pola i pel pes de la pesca en l'economia, també hi trobem un important nombre de cançons referides al món de la mar. Cançons que mostren la duresa de la feina, com s'ha de fer front al mal oratge o el fet d'anar-se'n lluny a pescar, com en el cas de la pesca del Laratx. Recordem el primer vers d'una d'elles: *de matí fa carxeta...*

A més a més, trobem cançons amoroses o cançons de venedors ambulants. També, cançons religioses –on cal destacar-ne algunes tan conegudes pels santapolers com el motet o la pregària a la Mare de Déu de Loreto– que encara es canten any rere any en les festivitats més assenyalades. I, capítol a part, formen aquelles que l'autor anomena cançó crítica i política on, a través de la ironia o en ocasions de l'humor, es plantegen crítiques com el jornal tan reduït que es pagava als treballadors, la falta de formació o les rivalitats polítiques. Així apareixen identificats els diferents col·lectius socials locals amb el nom amb què els designava el poble: «poteros» –els del Pot– i «esvarosos» –com les llises–, o en la cançó de *La torta d'Asensi*, amb l'impactant humor valencià, en contra de l'agrupació dels pescadors representada per la Societat. Anecdòticament, veiem com es tractaven també temes més puntuals com podrien ser les relacions de parelles de moda, cas del futbolista Macià.

En definitiva, podríem dir que el conjunt de les lletres de les cançons forma un document on es troben elements, socials, culturals o antropològics força interessants per conèixer un poc millor Santa Pola i, sobretot, la seua gent.

Un element significatiu per a un poble sempre és la seua llengua. En aquest cas, ens trobem davant d'un llibre de cançons on la nostra llengua hi és present, una llengua que al llarg de la seua història ha vist com, en determinats períodes històrics, ha estat

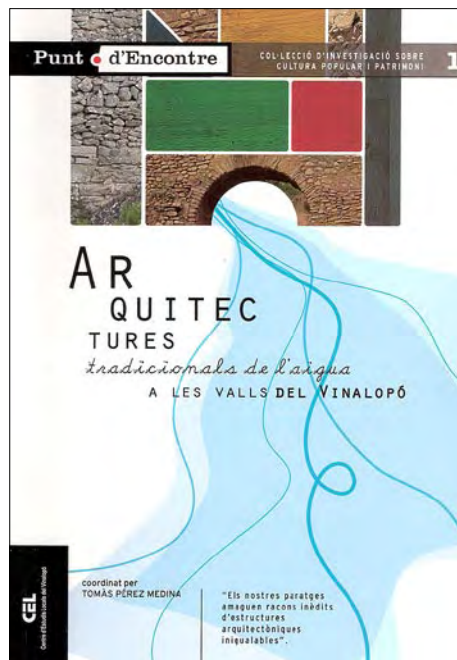
relegada a un segon terme. Així, fem nostres les paraules del filòleg Antoni Mas que apareixen al pròleg on, amb una visió sociolingüística, destaca que els registres formals que recullen aquestes cançons estaven ocupats pel castellà, mentre que els registres col·loquials, aquells que provenien del carrer, de casa, etc., estaven en valencià. Per exemple, al llibre trobem les cançons religioses en castellà, mentre que les cançons que es cantaven en un àmbit quotidià estaven cantades en valencià.

En un altre ordre de coses, també hem de valorar la col·lecció de fotografies amb què acompanya l'autor el text. Es tracta d'una elecció encertada, ja que les imatges doten les cançons d'escenaris, personatges, etc. Així, apareixen fotografies de grups escolars, de colles d'amics, de dies de festes de Lorito, o imatges tan característiques com dones assegudes a la porta del carrer fent xàrcia, o una fotografia on apareix aquell cavall de cartró que un fotògraf posava a la Glorieta en dies assenyalats i on retratava la majoria dels xiquets de la localitat. A més a més, Antonio López completa la seua recopilació de les cançons amb la música de moltes d'aquestes i que, segurament, a alguns dels lectors els agradaria que s'hagués fet extensiu a tot el recull. Esperem que es pugua completar en alguna ocasió.

En conclusió, aquest llibre, com el mateix regidor de Cultura diu a la presentació, «ens permet fer un viatge en el temps que ens permetrà recuperar unes vivències perdudes... i que ens han ajudat a definir la nostra identitat». No voldríem acabar sense valorar la publicació d'aquesta obra, però, alhora, encoratgem l'Ajuntament de Santa Pola a seguir en la tasca de publicació d'aquesta col·lecció perquè creiem que hi ha temes tan interessants com aquest que encara esperem veure la llum.

Maria Àngels SEMPERE

Tomàs PÉREZ MEDINA (coord.), *Arquitectures tradicionals de l'aigua a les Valls del Vinalopó*, Centre d'Estudis Locals del Vinalopó, col. «Punt d'encontre», Petrer, 2007, 118 p.

Aquest senzill, però atractiu i interessant, número de les publicacions del Centre d'Estudis locals del Vinalopó està centrat en les obres hidràuliques tradicionals de les Valls del Vinalopó i ens explica, des de la introducció, les raons per al desenrotllament d'un treball d'aquestes característiques, l'estudi de les construccions en gran part «abandonades i, en conseqüència amb uns processos accelerats de destrucció dels patrimonis de l'aigua», però està en l'ànim dels autors oferir la possibilitat de catalogar i pretendre la seua salvaguarda i reivindicació com a patrimoni.

El treball està dividit en set capítols, amb títols formats a partir del nom de la població o poblacions més destacades de la zona objecte d'estudi (municipi/municipis) i un «cognom» amb el qual es tracta d'aclarir què se'ns presenta com a element de treball. Així, per exemple,

«El Pinós i l'Alguenya, hidràulica a l'ombra del Carxe», o, més endavant, «Novelda, el ventall de la Sèquia Major». Tot el conjunt ens informa del patrimoni hidràulic a les Valls del Vinalopó.

Ens situa geogràficament amb un mapa de la zona d'estudi –virat en sèpia, ens acosta a l'ambient dels darrers anys huitcentistes–, que defineix els límits dels municipis que comprén i ens il·lustra sobre elements sobreixents del relleu, tot això a una escala significativament gran. Una indicació numèrica al mapa té el seu reflex en una fotografia de l'obra hidràulica objecte d'estudi i l'examen d'aquesta. Aquests mapes, a més a més, ens informen del relleu i la situació de l'element d'estudi (si està en les vessants d'alguna serra o, pel contrari, està en la zona plana). L'existència del llit del riu Vinalopó, o del Tarafa, i fins i tots d'alguns barrancs, ens justificarà que la presència del nivell freàtic corresponent es manifeste en els afloraments de fonts, brolladors o mines.

Uns elements que s'estudien, en un grau de deteriorament molt elevat per l'abandó de més de huitanta anys, en un cas, i de més de quaranta, en un altre i que hui en dia tornen a tenir molt d'atractiu per a la societat, són els balnearis. Ens descobreix que n'hi ha dos –en lamentable estat de conservació– en els capítols que estudien Novelda i Montfort respectivament. Es parla del balneari de les Salinetes, amb aigües clorurades, sulfuroses i bicarbonatades a Novelda i del balneari d'Orito amb aigües clorurades, ferruginoses i arsenicals. En ambdós casos se sol·licita, una vegada més, que es «realitze una actuació de restauració ambiental per a valorar novament aquest espai patrimonial».

L'equip reconeix que no estan tots els elements hidràulics dels paisatges del Vinalopó, lamentablement, i reclamen des de les seues línies introductòries una implicació major dels ajuntaments per a desenrotllar un projecte més ambiciós que, tot partint-ne d'un inventari exhaustiu amb identificació i diagnòstic de

l'estat de conservació, passe, a continuació, a «rescatar, conservar i preservar el patrimoni».

El treball, amb abundant material gràfic, a tot color –una fotografia per cada un dels elements descrits–, realitzat pels mateixos autors, ens il·lustra en diversos aspectes. D'una banda, es defineixen les obres hidràuliques que s'estudien: aljub, dipòsit, aqüeducte, brollador, badén o xaragall, minat, font, etc, i com a introducció a la descripció en alguns dels conceptes es fa una aproximació etimològica de la paraula –quasi sempre d'origen àrab–. A continuació es fa un comentari de l'estat actual i de l'ús que té o va poder tenir l'obra hidràulica que s'exposa, a més de fer un detallat comentari de la construcció: «Los materiales utilizados son los típicos de la zona, piedra caliza y argamasa...», «una chimena de ladrillo macizo...», «sèquia treballada a les roques –calcoarenoses– que...», «és de pedra irregular i argamassa...». Finalment, s'il·lustra amb una informació cronològica que, com a detall curiós, en alguns casos pren com a referències els comentaris amb registre col·loquial de la gent major originària de la zona: «una construcció molt antiga, de dos-cents anys com a mínim». En d'altres casos, quan la documentació d'arxius ho ha permès, per l'envergadura de l'obra i la transcendència que va tenir ja en el seu moment i posteriorment, s'il·lustra amb cronologia certa i exacta: «las obras dieron comienzo el 28 de marzo de 1785 concluyendo en 1789».

Com a conclusió un treball suggeridor, com una invitació a un passeig. Amb la seua lectura còmodament a la butaca, estimula a acostar-se als municipis i, sense presses, fer recorreguts per les zones descrites que ens permeten aproximar-nos al descobriment *in situ* de les obres mostrades pels components d'aquest equip i, valorar-les apreciand l'esforç de les generacions passades.

Es llig amb facilitat i resulta científic en el seu contingut però amé i assequible en la seua exposició.

Jaume FRAU

Joan M. PERUJO MELGAR (ed.), *Jordi Valor i Serra, el mestre que estimava les paraules: Aportació lingüística, literària i llegendària*, Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana, Alacant, 2008, 290 p.

És aquest llibre un aplec de les diverses ponències presentades en el curs *L'aportació lingüística literària i llegendària de Jordi Valor i Serra (1908-1984): el mestre que estimava les paraules*, celebrat a la Universitat d'Alacant, entre els mesos de març i d'abril de 2006. Les jornades, a més del contingut pròpiament lingüístic i cultural que comporten, també foren una eina per retre homenatge a un escriptor molt interessant però quasi desconegut, l'obra del qual encara manté elements aprofitables. Un llegat novel·líctic que pot donar encara molt de rendiment intel·lectual i literari com assenyala Joan M. Perujo en el pròleg del volum.

Jordi Valor i Serra nasqué a Alcoi el 12 d'octubre de 1908. Alcoià de soca-rel va fer estudis de Magisteri en l'Escola Normal d'Alacant. Començà a escriure amb setze anys en publicacions alcoianes, i en el

període 1926-1931 col·laborà en l'*Almanaque Hispanoamericano*, fet que el portà a relacionar-se amb escriptors i poetes americans. La lectura, en una edat primerenca, de les *Poesies valencianes* de Teodor Llorente l'endinsà al conreu literari en català, i fou l'empenta que el menà a escriure en la nostra llengua a diversos periòdics alcoians i de València. L'any 1929 és una altra fita remarcable ja que la visita a l'Exposició Universal de Barcelona li féu conèixer la literatura catalana de la Renaixença, bagatge que afegí a les lectures llavors restringides al castellà i al francès. L'any 1930 ingressà al cos de mestres nacionals i ocupà la plaça de Calbera, a la comarca de l'Alta Ribagorça (Pirineu aragonés). Després de la Guerra Civil fou destinat a Benissa com a mestre nacional depurat on s'estigué dihuit anys fins que el 1958 fou destinat a Alcoi. El 30 de setembre de 1984 hi morí. Aquest periple vital explica, en part, el perquè de l'afecció d'un home culte per una llengua bandejada socialment que sobrevivia en circumstàncies ben difícils.

Pel que fa al llibre que ressenyem, el recull de ponències constitueix un passeig minuciós i ordenat per l'obra de Valor. Encertadament i pedagògica s'han dividit els treballs en apartats que agrupen la diversitat d'aspectes humans, literaris, culturals i lingüístics, aixoplugats sota els subtítols corresponents: «L'aportació humana», «L'aportació literària», «L'aportació llegendària» i «L'aportació lingüística». Aquesta diversitat temàtica no implica un volum desestructurat com podríem pensar; ans al contrari, la bona organització del llibre i la perícia dels autors facilita la consulta a lectors amb interessos diversos dins una coherència textual necessària. No hi trobareu escrits de franc tiradors universitaris a la recerca d'un mèrit més per al currículum, sinó parts d'un tot que conformen un teixit ben ordit: s'inicia la lectura presentant l'home, el mestre i el literat; continua amb l'anàlisi literària de les obres de

Valor i Serra; després es mostren els referents literaris i mítics que féu servir; i, finalment, s'ofereixen les aportacions lingüístiques de «l'home que estimava les paraules». Un descobriment ordenat, coherent i complet de la persona que desitjava «volar alt com les àligues d'Alcoi».

Si entrem en la visió de cada aportació, veiem que la primera part comença amb «Nota biogràfica de Jordi Valor i Serra», presentada per l'eminent estudiós del lèxic valencià Eugeni S. Reig, que és alhora gendre de l'escriptor. Un treball on sura l'admiració i estima per l'home i l'actitud vital que el conduïren a la creació d'uns textos singulars. Després Bernat Capó, deixeble del mestre alcoià i gran narrador benissenc, en «Semblança del meu mestre» mostra la tasca pedagògica que desenvolupà «Don Jorge», la qual influí de manera força positiva en les orientacions dels seus alumnes. En tercer lloc Jordi Valor Abad, nét de l'autor, aporta el text «Jordi Valor i Serra: recordar el que hem viscut, escriure el que hem sentit» on –a partir de reflexions sobre el record, l'escriptura i la transmissió literària– analitza diversos aspectes que apareixen als escrits valorians: Alcoi, salut, amor, concòrdia... amb una ponderació assenyada del resultat literari ateses les circumstàncies en què es crearen.

Seguidament arriba l'apartat dedicat a l'aportació literària. L'enceta Vicent Simbor en «Una veu singular en la literatura de postguerra» on fa una contextualització de l'obra dins el període de postguerra i el paper positiu que tingué en la consolidació de la novel·lística valenciana. Va seguit d'un article de Jordi Botella titulat «Jordi Valor i Serra: un autor fundacional?» on s'estableix un paral·lelisme amb Joan Valls, altre escriptor alcoià il·lustre. Tant Valls com Valor hi són qualificats com els *inventors* d'un univers literari que engegà la literatura valenciana actual. Després Maria Àngels Francés ens mostra el món femení recreat per l'autor. La

ponència «Els personatges femenins en l'obra narrativa de Jordi Valor» ens endinsa, amb clara i concisa mestria, al model de dona que el feixisme espanyol instaurà. Amb aquesta base, Francés explica que Valor recreà uns prototips que són els personatges femenins de les seues novel·les: «el de la mare, angelical i ideal; el de la donzella desvalguda, que necessita ser salvada, i el de la *femme fatale*, que personifica la temptació i el pecat». Però tot i això també hi ha un cas singular: «el de la dona intel·lectual que pren la iniciativa en la relació amorosa». El següent article té títol temàtic, com l'anterior: «La narrativa en castellano de Jordi Valor», realitzat per Adrián Miró, on s'analitzen les quatre novel·les escrites en castellà que seguien els models de finals del segle XIX i principis del XX. I cloent l'apartat, Joan M. Perujo presenta «Ducat de Bèrnia: La traducció anostrada», on el traductor ens mostra els passos per adaptar el castellà de l'obra original a un tipus de llengua creïble en el context del personatge, una autèntica lliçó de traductologia adaptada al cas valorià.

D'ací passem a l'apart de «L'aportació llegendària» constituït per una sola ponència, «L'univers llegendari i mític en l'obra de Jordi Valor», signada per Joan Borja. Una exposició amena, ben estudiada i agradablement explicada, on apareixen tots aquells elements del repertori mític popular de les comarques on es desenvolupen les diverses accions: des de la Coltellada de Rotlà, que corona el Puig Campana, fins als moriscos del Fort de Bèrnia sense deixar pel camí ni sants ni marededéus que faran la delícia dels amants d'aquestes recreacions populars.

El quart i darrer apartat toca l'aportació lingüística de J. Valor, tres ponències presentades per tres pesos pesants del lèxic valencià. En primer lloc Emili Casanova en «El model lingüístic de Jordi Valor» analitza fil per randa el lèxic, les locucions i la morfosintaxi emprats, que tot i les circumstàncies culturals

i polítiques, constitueixen un dels punts forts de la seua manera narrativa. Després Eugeni S. Reig en «L'aportació lèxica de Jordi Valor» fa un escorcoll dels termes més interessants que apareixen als escrits de «l'àliga alcoiana». Un seguit de paraules i expressions que ens ajudarà a alliberar-nos de la presó on, massa vegades, ens engrillona el vocabulari estàndard. Clou el llibre la ponència «Observacions sobre la sintaxi de valor», on hi ha un valuós repàs dels aspectes sintàctics de la llengua de J. Valor que suposen una aportació important als estudis d'aquesta mena.

Comptat i debatut, un recull de ponències on s'estudia de manera meticulosa –i fins i tot amena– les interessants aportacions de Jordi Valor i Serra a la narrativa valenciana. Home i obra que com diu el curador de l'edició «és un autor que mereix ser recuperat per a la nostra memòria col·lectiva i per a la història de la nostra literatura». Un homenatge degut a un home que navegà contracorrent en uns temps ben difícils i féu unes aportacions literàries, lingüístiques i culturals ressenyables com es fa palés en cadascun dels estudis que trobareu en aquest llibre recomanable.

Francesc-Xavier LLORCA

Uryula. Revista de investigación del Centro de Estudios Históricos de Orihuela, Asociación de Amigos de Orihuela, 1 (2007), 127 p.

La ciutat d'Oriola compta des d'octubre de 2007 amb una nova revista: *Uryula*. Naix amb vocació de ser un àmbit de recerca i divulgació que canalitze i alene les diferents investigacions que van sorgint de persones i institucions de la ciutat o vinculades a la mateixa. Parcialment cobreix el buit que ha deixat la revista *Alquibla*, una publicació que nasqué en una situació diferent i que tenia el mèrit, entre d'altres, d'haver-se mantingut durant anys com a referència de la investigació local al Baix Segura. Altrament, aquesta nova publicació naix vinculada al Centro de Estudios Históricos de Orihuela, institució que impulsa amb entusiasme l'Asociación de Amigos de l'antiga capital de la Governació.

No cal dir la importància que tenen aquestes iniciatives a les comarques del migjorn valencià, i en particular al Baix Segura, on sembla que cal demostrar amb especial èmfasi

la seua pertinença al País Valencià. És suficient visitar les seues esglésies i palaus, o escorcollar una mica els seus arxius, perquè brolle sense dificultat la planta constitucional de l'antic regne i la seua valencianitat. Tota una història que caldria descobrir i divulgar per tal d'assolir la corresponent valoració social. Açò donaria perspectiva als seus ciutadans per a orientar amb criteris substantius les polítiques de defensa del seu ric patrimoni.

Així, la monumentalitat de la ciutat, els seus rics arxius i la seua història, ara per ara, estan en desproporció al seu grau de defensa cívica, tot i la qualitat d'algunes de les recerques que s'han elaborat als últims anys i de la militància d'alguns grups de veïns, units en associacions com l'esmentada. Per això la importància d'*Uryula* i l'Associació de Amigos de Orihuela, que vetllen amb ull crític i denuncien, si s'escau, l'alteració i/o destrucció de les trames urbanístiques de la ciutat i de la seua arquitectura, dels seus paisatges i del seu art, davant de la deserció de responsabilitat en allò que pertoca al patrimoni de què fan gala, sovint, els equips governants que regeixen el municipi. Si s'haguera tingut cura, la ciutat d'Oriola, seu episcopal i universitària alhora, hauria estat declarada Patrimoni de la Humanitat; un actiu que, fins i tot, s'haguera traduït en element intel·ligent de progrés i desenvolupament econòmic en una època en què el coneixement ha esdevingut un dels principals recursos amb què compta una comunitat. En aquests temes, l'entitat promotora de la revista se situa en la mateixa línia de recuperació, protecció, estudi, conservació i difusió del patrimoni cultural més immediat que centenars d'associacions valencianes porten endavant a la trentena llarga de comarques del país.

El primer número de la revista presenta un alt grau de qualitat. La nòmina de col·laboradors ho evidencia. S'ha aprofitat l'avinentsa del tercer centenari de la derrota de la batalla d'Almansa, esdeveniment que determinà el

final de la Guerra de Successió, perquè el Centro d'Estudios Históricos de Orihuela organitzara un cicle de conferències, els textos de les quals formen ara el nucli de la publicació. Cal fer esment de la coordinació entre l'Associación de Amigos de Orihuela i l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó. La col·laboració duta endavant per ambdues entitats s'ha traduït en diferents gestions, visites i intercanvi de textos dels conferencians. Desitgem que siga l'inici d'unes relacions de futur més estables.

Tant l'article que serveix de pròleg al present número, com el que l'introdueix, van més enllà de la descripció i assentament dels fets històrics al·ludits. Autors com Jesús Millán, Manuel C. Culiáñez o Lluís Ferran Toledano reflexionen sobre el significat de la desfeta en el context d'aquesta guerra antiga que es lliurà en diferents indrets d'Europa als inicis del segle XVIII. Com assenyalen els dos primers autors, Oriola fou la punta de llança de les tropes austracistes del sud valencià, un escenari decisiu, com abans havia estat en la guerra de la Germania. El text de Lluís F. Toledano contextualitza la guerra per tal de lligar els fets locals amb el que succeïa arreu d'Europa, donant algunes claus de les implicacions a mitjà i llarg termini.

Ambdós treballs serveixen de pòrtic als set estudis que segueixen, que conformen un ample fresc de perspectives que no tenen desapfitament, tant per l'originalitat dels punts de vista adoptats, com per la publicació de documents inèdits o desconeguts. Cal fer esment dels treballs dels professors Joaquim E. López i Camps, que sintetitza recerques pròpies als arxius austríacs sobre la formació de l'austracisme en la guerra, i de David Bernabé, basat en un informe austracista poc conegut relacionat amb els intents de prendre la ciutat de Múrcia.

En destaquem també l'interessant treball d'Antoni Mas, en què tracta de com Oriola i Múrcia feren servir la llengua, el català i el castellà respectivament, com a element de

reivindicació identitària per tal de justificar els seus conflictes en determinats esdeveniments històrics. També, el de la professora Maria Àngels Herrero, amb un article sobre les escriptores de la Governació d'Oriola als segles xvii i xviii, treball que ens descobreix un subjecte històric molt poc tractat fins ara. El de l'arqueòleg municipal, Emilio Diz Ardid, tracta sobre les ceràmiques dels inicis de l'època borbònica i inclou un inventari, tot vinculant-les a les noves modes assolides per una part de l'oligarquia oriolana documentades al segon quart del segle xviii. Per la seua part, Gemma Ruíz, Antonio J. Mazón i Mariano Cecilia presenten un treball on situen la posició del Capítol de la Catedral d'Oriola, fidel a la causa borbònica per les seues relacions amb el bisbe de Cartagena, el cardenal Belluga, en contradicció amb l'austacisme mostrat per la ciutat. Per últim, el mateix Manuel

Culiáñez conclou la relació de treballs amb un article dedicat a presentar les conseqüències socioeconòmiques de la guerra al Baix Segura a través dels exemples d'Oriola i Benijófar.

Desitgem a la nova revista la continuïtat i permanència suficient com perquè pugua assolir els objectius que s'ha proposat a curt i llarg termini. Aquesta és una de les màximes dificultats amb què es pot trobar, la continuïtat, comuna a la resta de publicacions que estan fetes amb un alt grau de militància i consciència cívica, encara que fora dels cercles comercials immediats i de les administracions. Però l'experiència i l'afany mostrat pel seu director, Manuel Culiáñez, i els secretaris, Gemma Ruíz, Antonio Mazón i Mariano Cecilia, albiren un prometedor futur.

Joaquim SERRANO

NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS

Observacions generals

Totes les col·laboracions que vulgueu presentar al Consell de Redacció de LA REL·LA caldrà enviar-les a l'adreça de l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó (apartat de correus 2031, 03205 Elx), d'acord amb les normes següents, abans del **31 de març**.

Els articles, escrits en català, s'hauran d'enviar en suport informàtic, en format Word / o Openoffice per a Windows, acompanyat d'una còpia en paper, mecanografiada a doble espai (30 línies per 70 espais, 2.100 caràcters per full). Si feu servir cap altre processador de textos, caldrà indicar-ho, com també la versió que hi heu utilitzat. En qualsevol cas, caldrà adjuntar-hi dues còpies en paper.

Els articles de recerca i divulgació no podran superar les 25 pàgines DIN-A4, incloent-hi notes, gràfics, figures, apèndixs, etc. Els gràfics, figures, etc. s'hauran d'escanejar amb una resolució mínima de 300 píxels i s'hauran de presentar, en format JPGE, en un arxiu informàtic a banda del text de l'article. Quant als articles de la secció «Materials per a l'ensenyament», aquests no podran superar les 20 pàgines; mentre que les «Notes i comentaris» no podran sobrepassar les 15 pàgines. Pel que fa a les ressenyes, aquestes no podran excedir els quatre fulls.

Llevat del cas de les ressenyes, tots els textos hauran d'anar encapçalats amb el títol, el nom de l'autor/a i la institució o el centre d'estudis al qual pertany aquest. A més, cal adjuntar-hi un resum de 15 ratlles, amb indicació del nom complet de l'autor/a, adreça postal i electrònica, un telèfon de contacte en el cas de no disposar d'adreça electrònica i, si s'escau, el centre acadèmic, de recerca o d'ensenyament a què pertany o amb el qual col·labora.

Divisió/estructura dels articles

Segons les necessitats expositives, convé dividir l'article en apartats. Els títols dels epígrafs o subepígrafs han d'anar en redona normal negreta, en una línia separada dels paràgrafs precedents i següents.

Referències bibliogràfiques internes i notes

L'autor/a dels textos pot triar qualsevol dels sistemes estàndard de citació bibliogràfica:

- a) El sistema tradicional de nota a peu de plana, amb indicació d'autor, títol, lloc d'edició i pàgina, separades per comes i amb les abreviatures convencionals d'*op. cit.*, *ibidem*, *cf.*, *apud.*, etc. La primera vegada que se cita un/a autor/a caldrà fer-hi constar el nom (redona) i cognom/s (VERSALETES); en les citacions següents, el nom de fonts haurà aparèixer abreujat i el cognom o cognoms, en versaletes. Exemple: «La renovació dels estrats dominants va imposar la seua prepotència sobre l'entorn i va fer desaparèixer el paisatge medieval fins al trencament ecològic de la segona meitat del set-cents».¹
- b) El sistema <autor-any-pàgina>. En aquest cas, les referències s'hauran d'incloure dins del cos de l'article, i l'any i les pàgines hauran d'aparèixer entre parèntesis, separats per una coma. Quan la referència abaste tota una obra, caldrà ometre-hi explicitar les pàgines a què remet. Entre l'últim cognom de l'autor citat i l'any de publicació del text

¹ Vegeu Joaquim SERRANO JAÉN, *De patricis a burgesos*, Ajuntament d'Elx/Institut de Cultura «Juan Gil-Albert», Alacant, 1995, 97.

al qual es fa referència caldrà intercalar-hi dos punts. Exemple: «La renovació dels estrats dominants va imposar la seua prepotència sobre l'entorn i va fer desaparèixer el paisatge medieval fins al trencament ecològic de la segona meitat del set-cents» (SERRANO JAÉN: 1995, 97). El segon cognom de l'autor/a només s'hi haurà de fer constar si pot haver-hi confusió amb un altre autor.

Les notes crítiques, de nombre i extensió limitats (que s'hauran de reservar a explicacions o aclariments de l'autor), cal que figuren en un document informàtic a banda. No hauran de tenir un interlineat especial i hauran d'estar compostes en Times 9.

Les crides a nota s'hauran d'indicar en el cos de l'original en aràbics volats, darrere de la paraula indicada. Si aquesta porta després un signe ortogràfic (punt, coma, interrogació, etc.), l'aràbic de la nota caldrà posar-lo després del signe. Tant en un cas com en l'altre, les notes aniran numerades de forma correlativa a peu de pàgina.

Bibliografia

Independentment del sistema de citació bibliogràfica escollit, les referències que apareixen en el text s'hauran de repetir al final en un apèndix de bibliografia, ordenades alfabèticament pel primer cognom de l'autor. En el primer sistema s'hauran d'ajustar a les convencions següents:

- Articles (cognoms i nom de l'autor, títol entre cometes, nom de la revista o la publicació en què s'inclouen en cursiva, numeració, any, pàgines): PÉREZ MEDINA, Tomàs V., «La cultura tradicional de l'aigua a les Valls del Vinalopó», *Revista del Vinalopó*, 2, 1999, p. 99-112.

En el cas dels articles de diari, no cal indicar-ne el número; serà suficient amb la data completa.

- Llibres (cognoms, i nom de l'autor, títol en cursiva, editorial, lloc d'edició i any): ÁLVAREZ FORTES, A. M., *El sentit de la mort en l'Elx me-*

dieval. Un llibre de clàusules testamentàries de l'Església de Santa Maria (1294-1444), ICJGA, Alacant, 1997.

- Capítols o parts de llibres col·lectius o miscel·lanis (autor, títol entre cometes, en primer autor, nom de l'editor o editors del volum, ed. o eds., ciutat, any, pàgines): CASTAÑO, Joan, «Pervivències barroques a les festes de la Vinguda de la Mare de Déu d'Elx del segle XIX», en ESCARTÍ, V. J. – ROCA, R. (eds.), *Cabanilles i el Barroc valencià. Actes de les II Jornades Culturals. Algemés, 6,7 i 8 de novembre 1996*, Saó, València, 1999, p. 159-166.

- Els cognoms dels autors, en les referències bibliogràfiques o en la bibliografia, hauran de figurar sempre en versaletes, primer el cognom o cognoms; després, separat per una coma, el nom de fonts en redona. Caldrà utilitzar la mateixa tipografia per a noms d'autors o curadors d'un volum que apareguen citats en l'interior de la referència. Ex.: SARGATAL I VICENS, Jordi, «Avantprojecte d'arranjament: planificació de l'ús públic del Clot de Galvany», en SANSANO I BELSO, Vicent, *El Clot de Galvany d'Elx*, Ajuntament d'Elx, Elx, 1992.

- El nombre de volums de les obres citades s'haurà d'indicar darrere del títol, en aràbics i seguit de l'abreviatura *vol.*, sense marcar el plural. Ex.: BELENGUER, E., (coord.), *Història del País Valencià*, 5 vol., Edicions 62, Barcelona, 1990. El volum recomanat s'haurà d'assenyalar amb la xifra romana corresponent darrere del títol. Ex.: CARRERAS I VERDAGUER, C., (Dir.), *Geografia General dels Països Catalans*, vol. VI, *La indústria i l'agricultura*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1993.

- Les obres d'un mateix autor i any caldrà ordenar-les afegint una lletra a la data: (1998a), (1998b), etc., i les pàgines s'hauran d'indicar amb l'abreviatura *p.*, tant per a indicar una pàgina com diverses.

Citacions

Les citacions breus (des d'una fins a tres línies) hauran d'aparèixer inserides en el text, entre cometes angulars (« »). Si són més extenses, hauran d'anar en paràgrafs a banda, sagnades, sense cometes i en Times 10, sense cursiva. Les elisions caldrà indicar-les amb tres punts entre claudàtors [...].

Requisits tipogràfics

El format general del text, a més de les especificacions indicades per a citacions extenses, haurà d'anar escrit en Times 12, sense sagnats ni tabuladors.

La cursiva podrà utilitzar-se per a títols de publicacions i per a destacar algun terme o diferenciar paraules o frases curtes en una llengua diferent de la de l'article, sempre que no vagen

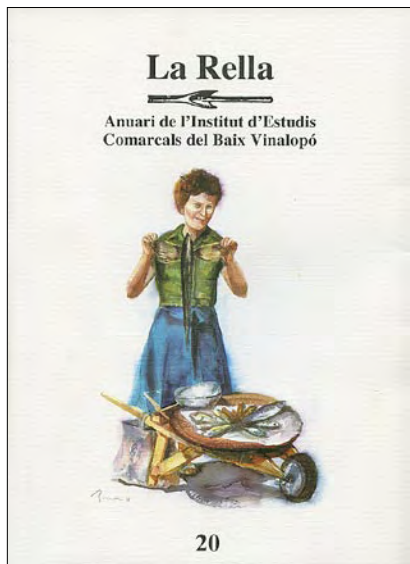
marcades ja entre cometes. No s'haurà d'utilitzar per a citacions.

Cal fer servir el guió curt en els casos ortogràficament exigibles i l'intermedi amb funció de parèntesi dins d'una frase. En aquest cas, si l'incís acaba en un punt i a part, s'haurà de suprimir l'últim guió.

Quan calguen distincions internes en una citació, s'hauran d'emprar les cometes d'acord amb aquesta gradació « “ ‘ ’ ” ».

Elements gràfics

Les taules i les figures, amb el text en Times 10, s'hauran de numerar consecutivament. La llegenda explicativa o identificativa haurà d'anar en la part inferior o als costats, segons aconselle la maquetació, separada per un espai, en el cas de les figures, i en la superior, en el cas de les taules.

La Rella

La revista del Baix Vinalopó

Índex del número anterior

Editorial..... □	7
TEXTOS DE RECERCA I DIVULGACIÓ	
Joaquim E. LÓPEZ, La guerra de successió al sud del País Valencià.	
Alguns apunts..... □	13
Anna M. ÀLVAREZ, L'Arxiu Històric de la Comunitat de Propietaris de les Aigües de la Séquia Major del Pantà d'Elx: un patrimoni documental vinculat a la gestió del regadiu	25
Hèctor CÀMARA, El «mite de fundació» en la Festa o Misteri d'Elx	59
Josep CANDELA, Carlos MARTÍN, Maria Jesús NAVARRO, José F. GIRONA, Àngel AMAT, L'educació ambiental com <i>stakeholder</i> en espais protegits. Anàlisi de potencialitats i deficiències al parc natural del Fondo dins del projecte WADI.....	75
Maite VÁZQUEZ, Efecte de l'alga exòtica <i>Caulerpa racemosa</i> (Forsskål) J. Agardh sobre la comunitat de crustacis amfípodes en fons somers de Santa Pola	89
MATERIALS PER A L'ENSENYAMENT	
José MONLLOR, Cine i història. Aplicació didàctica de <i>La passió de Crist</i>	113
Carlos SÁNCHEZ, Un projecte d'educació ambiental sobre energia	127
NOTES I COMENTARIS	
Joan CASTAÑO, Un cas de disciplina conventual del segle XVIII.....	141
Josep-David GARRIDO, El difícil veïnatge d'Elx amb el comte de Cocentaina	153
Carlos MARTÍN i Josep CANDELA, Reflexions sobre el centenari de Nuevos Riegos El Progreso (1906-2006)..... □	167
José F. CÀMARA, Memòria d'activitats de l'IECBV. Any 2006.....	183
RESSENYES	
Mila ESPINOSA, Roberto LORENZO, Rafael POVEDA, Vicent M. SANSANO, Alfred GARCIA, Jorge PERTUSA, Hèctor CÀMARA, José F. CÀMARA Joan SALVADOR, Teresa PASCUAL, Jordi BERMEJO, Joan CASTAÑO	193

Assegura't el teu exemplar: associa't a l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó (IECBV)
[<http://www.iecbv.com>]

INSTITUT D'ESTUDIS COMARCALS DEL BAIX VINALOPÓ

FITXA DE SOCI / SÒCIA

Cognoms ..□ Nom .....

NIF .....□ Adreça .....

Població .....□ Codi Postal ..... C. electrònic .....

Professió .....□ Any naixement .....

Telèfon particular .....□ Telèfon treball .....

Es dona d'alta en l'IECBV amb una quantitat anual de

- 25 € en concepte de quota única anual
- 35 € en concepte de quota anual de suport
- 60 € en concepte de quota anual com a soci protector
- 15 € en concepte de quota única anual (només per a ESTUDIANTS i ATURATS)

Data .....

Signatura .....

Sr./Sra. Director/a de l'entitat bancària .....□

Adreça sucursal .....□

Localitat .....□ Codi postal .....

Codi entitat .....□ Codi sucursal ..... DC .....

Número del compte corrent o llibreta .....□

Li demane que curse les instruccions oportunes perquè, fins a nou avís i a partir de la data, siguin carregats al meu compte els rebuts que anualment li presentarà l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó, CIF: G 03722501.

Cognoms .....□ Nom .....

Data .....

Signatura .....

